

Lunds universitet
Sociologiska institutionen

LUNDS
UNIVERSITET

”jag tycker det är bra att man har lite koll på vad man anställer
för några men ur klienternas synvinkel så är det ju lite synd,
alla har ju rätt o byta liv”

- En kvalitativ undersökning om före detta kriminellas etablering på
arbetsmarknaden

Författare: Ellen Christensen & Tilda Polits
Kandidatuppsats: SOCK10, 15 hp
Vårterminen 2022
Handledare: Jan Mewes

ABSTRAKT

Författare: Ellen Christensen och Tilda Polits

Titel: ”jag tycker det är bra att man har lite koll på vad man anställer för några men ur klienternas synvinkel så är det ju lite synd, alla har ju rätt o byta liv” - En kvalitativ undersökning om före detta kriminellas etablering på arbetsmarknaden.

Kandidatuppsats: SOCK10, 15 hp

Handledare: Jan Mewes

Sociologiska institutionen, vårterminen 2022

The following paper illuminates the difficulties that people with criminal background may experience in the process of labour market (re)integration. While employment for offenders released from prison is important to avoid former criminal lifestyle, previous literature shows that offenders released from prison face various difficulties to secure a job. Drawing on theories on stigmatization, labeling theory and informal sanctions and based on interviews with participants with a criminal history and with representatives from different authorities, this study shows that employers are reluctant to hire persons with a criminal record and that stigmatizing against individuals with criminal background are common. Furthermore, the results show rumours among co-workers and other informal sanctions negatively affect offenders' re-integration process as much as their criminal record does.

Nyckelord: Belastningsregister, normer, stigma, kriminellt förflutet, sanktioner

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställning.....	1
2. Bakgrund	2
2.1 Resocialisering	2
2.2 “Ban the box”	2
3. Teoretiska utgångspunkter	3
3.1 Sanktioner.....	3
3.1.1 Informella sanktioner.....	3
3.1.2 Ryktesspridning.....	4
3.2 Avvikare	4
3.2.1 Stigmatisering.....	4
3.2.2 Stämpling.....	5
3.3 Vägen ut	6
3.3.1 Strainteorin	6
3.3.2 Desistance model.....	7
4. Tidigare forskning och hypotes	7
4.1 Lag om belastningsregister och juridisk litteratur	7
4.2 Autentiska fall	8
4.3 Vetenskapliga artiklar.....	9
5. Metod.....	11
5.1 Metod och urval.....	11
5.2 Tillvägagångssätt.....	12
5.4 Analysmetod.....	13
5.3 Etiska överväganden och möjlig intervjuareffekt.....	14
6. Resultat med tillhörande analys	15
6.1 Sanktioner.....	15
6.2 Avvikare	19
6.3 Vägen ut	22
6.3.1 Hinder.....	22
6.3.2. Drivkrafter	24
6.4 Åsikter gällande belastningsregistret.....	27
7. Diskussion	28
7.1 Sammanfattning av resultat	29

7.2 Vidare diskussion	30
7.3 Kritik och slutsatser	32
Referenser	34
Bilagor	37

1. Inledning

I början av 2022 publicerade Sydsvenskan (Mikaelsson 2022a, b) en artikelserie om hur arbetsgivare har nekat arbetssökande efter att utdrag ur belastningsregistret gjorts. Yrken inom skola och LSS-verksamhet kräver att utdrag ur belastningsregistret görs innan anställning (Polismyndigheten 2022). I artikelserien går det dock att läsa om hur arbetsplatser begär utdrag ur belastningsregistret utan lagstöd. Utdrag ur belastningsregistret har ökat markant under det senaste årtiondet vilket resulterat i att före detta lagöverträdare blivit mer begränsade i sitt arbetssökande (Mikaelsson 2022a). Enligt Christel Backman, forskare i rättspsykologi på Göteborgs universitet, kan arbetsgivare kringgå lagen om belastningsregister vilket således kan utgöra ett ytterligare hinder för den före detta kriminella som söker arbete (ibid).

Den svenska kriminalvårdens syfte är att återinföra före detta kriminella i samhället och att "bryta den onda cirkeln" (Kriminalvården u.å). Förutom verkställande av straff och övervakning av klienter är Kriminalvårdens syfte att minska att individer återfaller i brott efter avtjänat straff (ibid). För att effektivisera det brottsförebyggande arbetet började det svenska rättssystemet på sent 60-tal att samverka med välfärdsstatliga organ till exempel via arbetsmarknadsmyndigheter och socialvård (Andersson & Nilsson 2017: 128). Detta samarbete är aktivt än idag. Kriminalvården samarbetar bland annat med Arbetsförmedlingen för att långsiktigt finna möjligheter för individen att leva ett laglydigt liv (Kriminalvården u.å). I Kriminalvårdens behandlingsprogram ges individerna verktyg för att få goda förutsättningar till ett liv utanför övervakande myndigheters kontroll (ibid).

1.1 Syfte och frågeställning

En anställning kan tänkas vara ett steg till att bryta med sitt tidigare laglösa levnadssätt. Det går att diskutera hur före detta lagöverträdare skall kunna ha möjlighet att resocialiseras i samhället om en chans till anställning ej ges. Således är syftet med undersökningen att belysa den eventuella problematiken angående före detta kriminellas etablering på arbetsmarknaden. För att undersöka detta fenomen kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Vilka hinder möts före detta kriminella av när de skall ut i arbetslivet?
- Hur stort hinder utgör belastningsregistret för före detta kriminella som söker arbete?

2. Bakgrund

2.1 Resocialisering

Under tidigt 1970 - tal redovisades ett flertal reformer gällande kriminalpolitiska frågor med fokus på bland annat tanken och vikten av social reformering (Andersson & Nilsson 2017: 127). Från politiskt håll diskuterades det hur det brottsförebyggande arbetet skulle formuleras vilket resulterade i en tanke om att preventiva åtgärder mot brottsligheten inte var av straffsystemets intresse (ibid). Det hävdades att andra organ således skulle samverka i syfte att effektivisera det brottsförebyggande arbetet. Brottsligheten under det sena 1960 - och tidiga 1970 - talet beskrevs som ett samhällsproblem som kunde åtgärdas genom att jämna ut sociala klyftor och orättvisor i samhället (ibid: 128). Genom att ta till vara på samhällets resurser hoppades samverkansaktörerna tillsammans kunna få bukt på den brottsliga problematiken. Välfärdsstatliga organ inom sjukvård, socialvård, skola och arbetsmarknadsmyndigheter skulle gemensamt med enskilda aktörer samverka i genomförandet av brottsförebyggande insatser (ibid). Att andra organ i samhället skulle samverka för att effektivisera sina insatser är något som lever kvar än idag. Dock förkastades tanken om att det brottsförebyggande arbetet låg utanför straffsystemet. Denna tanke är ett exempel på hur det radikala 1960 – och 1970 - talet kunde ifrågasätta samhället och dess system, där exempelvis behandlingstanken och straffsystemets hantering av interner ansågs vara orimlig och kontraproduktiv (ibid: 119).

2.2 “Ban the box”

”Ban the box” (BTB) är en amerikansk kampanj som startades under 2003 av förespråkare för före detta kriminella (Doleac & Hansen 2020: 321). Utifrån tanken om social reformering som Andersson och Nilsson (2017) diskuterar kan BTB tänkas vara en liknande samverkan men i amerikansk kontext. Kampanjen som använts av flera domsamfund i USA, syftar till att hindra arbetsgivare från att begära arbetssökandes brottsregister och att detta i så fall sker först i ett senare skede av anställningsprocessen (Doleac & Hansen 2020: 321). Syftet är att förbättra anställningsresultaten för individer med ett kriminellt förflutet. Förespråkarna för kampanjen tror att om arbetsgivare inte kan avgöra vem i ansökningsprocessen som har ett kriminellt förflutet, har före detta kriminella en större chans till anställning. Däremot förändrar inte kampanjen arbetsberedskapen för den före detta lagöverträdaren. Eftersom brottslighet korrelerar med exempelvis bristande arbetsberedskap och utbildning har arbetsgivare en

anledning till att undvika att anställa individer med ett brottsregister. När uppgifter om brottsregistret tas bort från jobbsökan, har arbetsgivare fortfarande möjlighet att jämföra den återstående informationen om den arbetssökande med andra kandidater och därmed försöka gissa vem av de sökande som har ett kriminellt förflutet (ibid: 323). Enligt Doleac och Hansen (ibid: 328) finns det risk att statistisk diskriminering ökar när det finns luckor i ansökan då det förväntas finnas information om exempelvis den arbetssökandes utbildning och arbetslivserfarenhet (ibid). Statistisk diskriminering utgår från individen och beskriver ett rationellt agerande utifrån begränsad information (Sattinger 1998). Detta uppstår när en enskild individ bedöms utifrån de genomsnittliga egenskaperna hos gruppen som denne är en del av och alltså inte utifrån individens personliga karaktärsdrag (ibid). Genom att avlägsna information om en individs brottsregister kan det därför riskera att öka diskrimineringen av demografiska grupper (Doleac & Hansen 2020: 328).

3. Teoretiska utgångspunkter

3.1 Sanktioner

3.1.1 Informella sanktioner

Enligt Baier och Svensson (2018: 122) används sanktioner för att korrigera människors handlingar samt för att upprätthålla de lagar och regler som råder i en grupp eller i ett samhälle. En sanktion förklaras vidare som en konsekvens ur den reaktion som uppstår när en regel som förväntas följas, bryts (ibid). Författarna kategoriserar olika typer av sanktioner som *formella sanktioner* och *informella sanktioner* och redogör hur dessa två kategorier bör skiljas åt (ibid: 123). För att allmänheten skall ha samma värderingar som beskrivs i lagen, bör dessa två kategorier av sanktioner stämma överens med varandra (ibid: 138 - 139). Det formella syftar till rättsliga normer med juridiska sanktioner, genom exempelvis skadestånd eller fängelsestraff (ibid: 125). Informella sanktioner däremot beskriver de sanktioner som berör sociala normer, där sanktionerna exempelvis kan ske genom tillrättavisning genom sociala relationer eller uppfostran (ibid: 122 - 123). Informella sanktioner kan te sig i form av att någon verbalt tillrättavisar en annan, harklar sig onaturligt eller vänder bort sin blick (ibid: 124). Sociala normer sägs åtföljas av informella sanktioner. Om omgivningen upptäcker ett normbrott och väljer att tillrättavisa det, kan obehagskänslor av skuld och skam uppstå hos den normbrytande personen (ibid: 123). Skuld eller dåligt samvete beskriver att en norm har blivit väl

internaliserad i en person, medan skam sägs uppstå när normbrottet sker i det sociala och bevittnat av andra (ibid). Enligt Baier och Svensson (ibid: 124) kan informella sanktioner vara oförutsägbara men omfattande, då rädsla för exkludering från gemenskapen är den starkaste sanktion som vi känner till.

3.1.2 Ryktesspridning

I sin forskning studerar Elias och Scotson (1965/2010) hur konflikter kan uppstå när en ny, främmande grupp flyttar till ett etablerat område. Elias och Scotson (ibid) beskriver hur den etablerade gruppen tillskriver den nya gruppen sämre egenskaper för att bevara och stärka den befintliga gruppens egna position. Genom exempelvis fördömande skvaller kunde de ursprungliga invånarna tala nedvärderande om den nya gruppen för att utesluta dessa från samhället (ibid: 167). Genom språkbruk kan skvaller betraktas som missgynnande information om en annan individ. Beroende på samhällets eller gruppens normer formas ryktesspridningen utifrån vad som anses ha betydelse för gruppen (ibid: 152). Enligt Elias och Scotson (ibid: 167) kan individer inte växa upp utan att förankra sin personliga identitet i kollektivet. Den enskilda individen speglas i och formas av gruppens uppfattningar om denne.

3.2 Avvikare

3.2.1 Stigmatisering

Enligt Goffman (1972: 11–12) är människorna i ett samhälle indelade i olika grupper där varje grupp har vissa egenskaper vilka uppfattas som “vanliga” eller “naturliga”. Om det tillkommer en främmande människa till gruppen utgår de redan befintliga medlemmarna från normativa förväntningar samt föreställningar om hur nykomlingen bör vara. Beroende på hur väl den främmande individens egenskaper stämmer överens med den övriga gruppens förväntningar, kan omdömet om denne förändras såväl positivt som negativt. Den process där den främmande individen klassificeras från den socialt förväntade kategorin till en annan är en form av stämpningsprocess. Enligt Goffman (ibid) innebär denna process för nykomlingen ett stigma eftersom denne klassificeras från en socialt förväntad kategori till en annan, vilket således också påverkar resterande gruppens bedömning av denne (ibid).

Stigmatisering beskrivs enligt Goffman (citerat i Newburn 2017: 223) som en process av djup misskreditering inom en viss social interaktion. Dessa igenkänningstecken beskrivs kunna vara fysiska och mentala, liksom genom andra attribut som kan associeras med särskilda typer av beteende (ibid). För att undgå att hamna utanför gruppen kämpar många individer med att försöka dölja vissa egenskaper som denne vet är föraktade (Goffman 1972: 12–13). Vidare eftersom omgivningen ser på den stigmatiserade individen som annorlunda, vidtar de ofta diskriminerande åtgärder mot denne. Även om detta oftast sker oavsiktligt reducerar dessa åtgärder den utsattas livsmöjligheter och tillsammans bygger omgivningen upp en gemensam ideologi för att förklara den stigmatiserades underlägsenhet och den fara som denne representerar (ibid). Vidare arrangerar de stigmatiserade såväl som övriga icke stigmatiserade medlemmar i kategorin sina livsstilar och levnadssätt för att undvika situationer där fysisk kontakt sinsemellan varandra eventuellt kan förekomma (ibid: 21). Detta undvikande är dock oftast som mest omfattande för den stigmatiserade individen.

Andra individer som på något sätt är sammanlänkade med den stigmatiserade individen kan i vissa avseenden behandlas av samhället som en och samma enhet (Goffman 1972: 38). Detta kan i sin tur leda till att även de förbindelser med samhället som den sammanlänkade personen har, bryts. Vidare enligt Goffman (ibid: 36) kan det ibland bli problematiskt för den stigmatiserade individen att finna stöd från dess omgivning. Dock kan de individer som upplever sig tillhöra samma stigma och samma kategori innebära ett stöd för varandra (ibid).

3.2.2 Stämpling

Stämplingsteorin (labeling theory) utvecklades genom en rad socialpsykologiska teorier som berör frågor gällande identitetsutveckling, bland annat genom Howard S. Becker och hans beskrivning av avvikandets sociologi och outsiders (citerat i Andersson & Nilsson 2017: 111). Ett flertal forskare har genom åren redovisat sina tankegångar gällande stämpling, som beskriver hur en individ eller grupp tillskrivs en etikett som talar om att denne är avvikande eller skiljer sig från den resterande gruppen (Newburn 2017:231). Stämplingsteorin bygger på förutbestämda föreställningar om vem som är kriminell med fokus på straffsystemet (Andersson & Nilsson 2017: 111). Teorins ursprungliga betydelse bygger på hur straffsystemet reagerar på brott som sedan ger upphov till en negativ identitetsprocess (ibid). Exempelvis beskrev sociologen och kriminologen Frank Tannenbaum hur skapandet av en kriminell präglas

av definiering, segregering samt etikettering av en person vars beteende bryter mot gruppens normer och regler (Newburn 2017:231).

Collins (1992/2008: 107) beskriver begreppet "stämpling" som en kedja av händelser där en individ först stämplas som kriminell när en mindre, brottslig handling begås, till "ett slags osynligt fängelse som genererat sig självt". Vidare skriver Collins (ibid) hur dessa individer inte behöver identifiera sig själva som kriminella, utan att de tilldelas den etiketten av polisen eller annan organisation där de hålls kvar i system som de inte kan lämna. För att förklara stämplingsteorin skriver Collins (ibid) att brott är något som skapas i realiteten när handlingen uppdagas. Enligt Collins (ibid) utgår omgivningen från att kriminalitet är en del utav en individs identitet och att detta aldrig försvinner. Collins (ibid: 103) radikala förklaring är att brottslighet är något som skapas och upprätthålls av lag och ordning. Varje process inom rättsväsendet bekräftar individens kriminella identitet genom att exempelvis anhålla, åtala och lagföra. Trots frigivande eller undkommande av straff är de rättsliga myndigheterna ständigt närvarande. I denna process skapas en självförvållad och negativ kedja av destruktiva handlingar, som ständigt påminner individen om dennes kriminella förflutna (ibid: 103–105).

3.3 Vägen ut

3.3.1 Strainteorin

Något som också kan tänkas skapa negativa känslor hos individen beskrivs i Robert K. Mertons strainteori, där tanken om att samhälleliga påtryckningar som exempelvis normer och värderingar kan försätta individen i en känsla av frustration (citerat i Newburn 2017:192). Merton hävdar att dessa påtryckningar främst gäller missgynnade grupper, exempelvis som arbetarklassen och redogör för de faktorer som kan vara anledningen till att brott begås. Om individen blir illa behandlad av andra, förlorar något som denne värdesätter eller om den upplever sig begränsad till att förverkliga sig själv, kan individen drabbas av negativa känslor. Vidare kan dessa skeenden orsaka en känsla av frustration vilket således kan generera i att brott begås (ibid :193). Denna grupp av individer kan missgynnas genom att exempelvis ha blivit försummade eller misshandlade av sina föräldrar, haft dålig närvaro i skolan med låga eller inga betyg som har lett till lågavlönade jobb (ibid :194). Frustrationen över att inte få tillräckligt med pengar till räkningar, mat eller andra förnödenheter kan bli så pass påfrestande för individen att denne väljer att hitta egna vägar i jakt på pengar och framgång (ibid). Vidare skriver Merton

(ibid) att en upplevd brist på förverkligande av ambitioner kan tvinga individen till att begå kriminella handlingar, då denne inte har tillgång eller möjlighet till att göra det på ett konventionellt sätt.

Enligt Sampson och Laub (1993: 7) har informell social kontroll viktiga effekter på brottslighet och avvikelser där starka sociala band har en betydande roll. Vidare hävdar Sampson och Laub (ibid: 140) att det inte är de enskilda skeendena som exempelvis giftermål eller en arbetsanställning som bidrar till en minskning i det avvikande beteendet. Det är snarare de sociala band som exempelvis uppstår mellan två individer vid ett äktenskap eller de ömsesidiga band till ett arbete som i sin tur kan påverka den informella sociala kontrollen (ibid).

3.3.2 Desistance model

Desistance model är en kriminologisk modell som beskriver hur lagöverträdare upphör med sitt avvikande beteende och fortsatt kriminalitet (Newburn 2017: 303). Modellen beskriver hur olika externa faktorer får individen till att omvärdera sitt kriminella levnadssätt. De externa faktorerna försätter individen i ett tillstånd där denne tvingas välja mellan ett mer konventionellt liv eller ett kriminellt (ibid). I modellen finns det två huvudsakliga grupper som beskriver eventuella anledningar till att den kriminelle individen väljer att avstå från kriminalitet (ibid: 304). I den första gruppen framställs faktorer såsom stora livshändelser exempelvis äktenskap eller bildande av familj medan den andra gruppen beskriver händelser som lett till konsekvenser för den kriminelle. Konsekvenserna kan exempelvis syfta till fysiska skador eller genom ultimatum från närstående (ibid). Förutom de två beskrivna huvudgrupperna visar modellen även en tredje faktor som redogör för ett mer legitimt alternativ där exempelvis individen inte behöver söka efter pengar på ett okonventionellt sätt. Detta kan exempelvis ske genom att individen accepterar ett jobberbjudande eller startar eget företag (ibid).

4. Tidigare forskning och hypotes

4.1 Lag om belastningsregister och juridisk litteratur

Lag om belastningsregister innehåller information om påföljder för brott samt uppgifter gällande misstanke om brott (SFS 1998: 620). Polismyndigheten för in uppgifter i belastningsregistret och är också ansvariga för behandling av personuppgifter. Utdrag ur

belastningsregistret krävs vid anställning inom bland annat skola och LSS-verksamhet (Polismyndigheten 2022).

I Svensk Juristtidning (Pettersson SvJT 2016, s.15) utreder författarna huruvida före detta kriminellas belastningsregister har en påverkan på domstolars bedömning och därmed domens utfall. Vid bevisföring kan en persons belastningsregister påverka dennes trovärdighet och kan således användas som medel för den tilltalades karaktärsbevisning. Vidare kan detta föras fram som argument då detta kan ifrågasätta den tilltalades sanningsenlighet. Om den tilltalade dömts för liknande brottslighet vid ett annat, tidigare skede, kan detta användas som stöd och därmed påverka skuldfrågan i det aktuella brottmålet. Vidare i ett brottmål ska tidigare brottslighet påverka påföljdsfrågan. Vid straffmätning tas tidigare brottslighet i beaktning till den tilltalades nackdel (ibid: 16). Undersökningen visar att vid ett brottmål väger brottstyp tyngre än den tid som förflutit sedan brottet begicks (ibid: 37). När det handlar om brott som innefattar ett falskt och svekfullt beteende sänker detta den tilltalades trovärdighet. Vidare visar undersökningen att eftersom personlighetsdrag är individuellt och kan te sig olika beroende på situation, bör slutsatser om en individs personlighetsdrag dras med försiktighet och inte på grundval av enskilda händelser (ibid).

4.2 Autentiska fall

I en artikel i Sydsvenskan (Mikaelsson 2022a) beskriver journalisten Cornelia Mikaelsson hur utdrag ur belastningsregistret har ökat under 2000 - talet. Mikaelsson (ibid) belyser även problematiken kring hur arbetsgivare inför en potentiell anställning begär utdrag ur belastningsregistret, ibland utan något direkt lagstöd. Detta är dock inget som är olagligt. Ämnet klarläggs av Backman som beskriver fenomenet som en juridisk gråzon (ibid). Med det menar Backman att arbetsgivare kan kringgå lagen genom att be den arbetssökande att på egen hand göra utdrag ur belastningsregistret, som sedan lämnas tillbaka arbetsgivaren. På det viset kan alltså arbetsgivaren få tillgång till den arbetssökandes belastningsregister utan att själv behöva göra utdraget. Vidare hävdar Backman (ibid) att tillvägagångssättet inte har någon diskrimineringsgrund och att den vanligaste konsekvensen som kan uppstå ur detta är att före detta kriminella helt enkelt inte söker arbeten som kräver ett fläckfritt brottsregister.

Från samma artikelserie beskriver Mikaelsson (2022b) vidare hur en person med ett kriminellt förflutet nekades anställning i Malmö stad på grund av markeringar i belastningsregistret.

Personen i artikeln beskriver hur han efter flera år av missbruk och kriminalitet började ett två års vikariat som undersköterska och fick sedan inte förlängt kontrakt, då Malmö stad införde ett kvalifikationskrav i september 2021. Kravet innefattar att arbetssökande som ska arbeta hemma hos brukare måste kunna uppvisa ett rent belastningsregister. Hade personen i fråga ansökt om fast - eller förlängd tjänst en månad tidigare, hade utdraget inte efterfrågats (ibid).

4.3 Vetenskapliga artiklar

Enligt Doleac och Hansen (2020: 322) tyder forskning på att arbete och en anställning kan hindra före detta kriminella från återfall. Bidragande faktorer till att tidigare lagöverträdare har svårigheter med att få en jobbanställning beror dels på att de vanligtvis har mindre utbildning, dels att de saknar jobberfarenhet jämförelsevis med icke lagöverträdare. Emellertid finns det stöd i forskning att trots att före detta kriminella delar liknande egenskaper som icke kriminella, tenderar arbetsgivare att diskriminera de sökande med ett kriminellt förflutet. Detta beror sannolikt på statistisk diskriminering (ibid: 323, se kapitel 2.2). Vidare förklarar Doleac och Hansen (ibid: 326) att BTB kan orsaka en generell minskning i antalet anställningar eftersom att arbetsgivaren, som ett resultat av bristande information, känner en rädsla över att anställa en före detta kriminell.

I sin forskning studerar Doleac och Hansen (2020: 324) om de effekter som BTB kan ha för unga, lågutbildade ”people of color”. Resultatet visar på negativa effekter och att lågutbildade, unga, färgade män har en mindre chans till anställning efter BTB än vad de hade haft innan (ibid: 326). Vidare tyder även resultatet på att ju mer information om arbetssökanden, desto större chans till undvikande av diskriminering (ibid: 329).

I sin forskning undersöker Batastini et al. (2014) arbetsgivares inställning till att anställa individer som har en psykisk funktionsnedsättning och eller ett kriminellt förflutet. Enligt Batastini et al. (ibid: 524) kan en individs brottsregister orsaka ett långsiktigt stigma som påverkar denne genom hela livet. Vidare kan stigmatisering mot individer med ett kriminellt förflutet ge upphov till svårigheter att finna ny gemenskap, arbete och ekonomisk trygghet, vilka anses vara viktiga komponenter för en framgångsrik resocialisering. Enligt Batastini et al. (ibid: 525) tyder forskning på att före detta lagöverträdare finner en svårighet i att resocialiseras och att en stor anledning till detta ligger i problematiken med att få en anställning. Förutom ett

kriminellt förflutet nekas före detta kriminella också ofta till anställning på grund av bristande kunskaper eller avsaknad av tidigare jobberfarenheter (ibid).

Resultatet i Batastinis et al. (2014: 530) studie visar på att individer med ett kriminellt förflutet var den grupp som var minst troliga att bli anställda. Dock när deltagarna mottog information gällande de positiva effekter som en anställning kan ha för en individs resocialisering, ändrades attityderna och stigma gentemot gruppen tenderade att minska (ibid). Vidare visar resultatet på att trots familjär anknytning till en individ med ett kriminellt förflutet, hade inte detta någon positiv inverkan på resultatet (ibid).

Enligt Aaltonen et al (2017: 832) visar tidigare forskning på att inkapacitering kan ha negativa effekter på både möjligheten till fast anställning samt inkomst. I sin forskning undersöker Aaltonen et al. (ibid) förändringar i en enskild individs möjligheter till anställning före och efter inkapacitering i fyra nordiska länder. Vidare belyser forskarna att individer inför en eventuell anställning möter flera hinder och att arbetsgivare generellt är ovilliga att anställa individer med markeringar i brottsregistret (ibid: 828). Förutom eventuell avsaknad av jobberfarenhet möts lagöverträdare av personliga hinder som sociala problem, ohälsa, beroendeproblematik, avsaknad av sociala relationer samt utbildning. Resultatet i Aaltonen et al. (ibid: 842) studie visar att inkapacitering har en negativ effekt på individers anställning och att ett arbete således kan fungera som en vändpunkt för många lagöverträdare. Dock poängterar forskarna att internering bara är en utav många faktorer som kan påverka möjligheterna till en jobbanställning (ibid: 843).

En annan form av hinder nämns även i Sugies et al. (2020) studie som undersöker den negativa effekt som en individs brottsregister utgör vid en eventuell anställning. Resultatet visar att arbetsgivare använder brottsregistret som en legitim anledning till att neka den arbetssökande som en rationell strategi för att gå i linje med kunder och andra medarbetares preferenser (ibid: 24). Ytterligare en anledning till arbetsgivarens agerande kan potentiellt grunda sig i en förutfattad bild av hur en kriminell individ är och verkar, då arbetsgivaren handlar utifrån vad arbetsplatsen och dess medarbetare förväntar sig. För att undvika konfrontation på arbetsplatsen agerar arbetsgivaren utifrån medarbetarnas värderingar (ibid).

I en artikelserie från Sydsvenskan skriver Mikaelsson (2022b) om hur en person med ett kriminellt förflutet nekats anställning på grund av markeringar i belastningsregistret. Med

artikelserien som utgångspunkt, kommer frågan om i vilken utsträckning uppgifter i belastningsregistret hindrar före detta lagöverträdare till en anställning att belysas. Enligt Batastini et al. (2014) nekas före detta kriminella ofta till anställning på grund av bristande kunskaper eller avsaknad av tidigare jobberfarenhet. Även Aaltonen et al (2017) förklarar att lagöverträdare möts av personliga hinder såsom sociala problem, ohälsa, beroendeproblematik, avsaknad av sociala relationer samt utbildning. Vidare enligt Batastini et al. (2014) kan en individs brottsregister orsaka ett långsiktigt stigma som påverkar denne genom hela livet. Förutom belastningsregistret är följande hypoteser att det råder ytterligare, personliga hinder som kan begränsa före detta kriminellas möjligheter i arbetslivet. Likaså ett antagande om att det råder en generell misstänksamhet och oro inför att anställa eller arbeta med någon som innehar ett kriminellt förflutet. Dessa antaganden kommer att undersökas genom ett kvalitativt angreppssätt.

5. Metod

5.1 Metod och urval

Syftet med studien är att belysa eventuell problematik angående före detta kriminellas etablering på arbetsmarknaden. Utifrån Denscombe (2018: 67) är intervjuer lämpliga om syftet med undersökningen är att samla in djupgående information om respondenternas känslor, uppfattningar och erfarenheter. För att undersöka ämnet föreföll det därför naturligt med ett subjektivt urval där intervjupersonerna handplockades utifrån undersökningens syfte. Urvalet består av åtta informanter som på diverse sätt innehar specifika kunskaper och erfarenheter inom ämnet. Inledningsvis bestod urvalet av färre informanter men som växte fram genom en process där en utav respondenterna hänvisade till en ytterligare informant vilken därefter blev inkluderad i urvalet. Denna process är i enlighet med vad Denscombe (ibid: 70) beskriver som ett snöbollsurval. Eftersom transkribering av data kan vara en mycket tidsödande process (Bryman 2018: 579) och på grund av uppsatsens mindre omfång, tycktes det mest praktiska vara att avgränsa urvalet till åtta stycken intervjuer.

Enligt Denscombe (2018: 281) är det fördelaktigt att i god tid innan en planerad intervju att kontakta den berörda respondenten för att erhålla bästa möjliga förutsättningar. I god tid innan intervjuerna planerades att äga rum, kontaktades därför samtliga myndigheter och föreningar.

Samtliga deltagare upplevdes angelägna att vilja delta, vilket ledde till att möten kunde bokas in omgående.

5.2 Tillvägagångssätt

Intervjuerna följer vad Dalen (2011: 34) beskriver som semistrukturerade intervjuer genom att samtliga genomförda intervjuer följde en intervjuguide (se bilagor 1, 2 & 3) med förutbestämda frågor och ämnen. För att effektivisera det brottsförebyggande arbetet samverkar Kriminalvården med arbetsmarknadsmyndigheter och olika myndighetsövergripande insatser (Kriminalvården u.å). Utifrån detta anses följande respondenter vara lämpliga för undersökningens syfte. De respondenter som har deltagit i undersökningen är från Arbetsförmedlingen, frivården, Krami¹, samt med medlemmar från föreningen KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället). Fyra enskilda intervjuer genomfördes med medlemmar från föreningen KRIS. KRIS kontaktades genom föreningens e-mail, där kontaktpersonen hänvisade vidare till lämpliga respondenter. Samtliga intervjuer tog cirka tio minuter vardera. Vidare genomfördes två enskilda intervjuer med representanter från Arbetsförmedlingen där intervjupersonernas arbetsuppgifter bland annat innefattar att vara kontaktperson med frivården och klienter som dels har blivit dömda till intensivvårdsövervakning, samt dels som sitter tidsbestämt på anstalt. Efter genomförd intervju med en respondent som kontaktades via telefon, hänvisade denne till ytterligare en respondent på Arbetsförmedlingen som således kontaktades via e-mail. Båda intervjuer tog cirka fyrtio minuter vardera. En intervju hölls även med en representant från frivården, vars arbetstitel är frivårdsinspektör. Efter genomförd intervju med frivården, delgavs en rekommendation att kontakta Krami, där ytterligare en intervju genomfördes med en medarbetare. Båda intervjuerna tog cirka trettio minuter vardera.

I varje intervju anpassades varje intervjuguide utifrån respektive representant. Samtliga intervjuer genomfördes enskilt i lokaler som intervjupersonerna var väl förtrogna med. Detta kan tänkas vara fördelaktigt eftersom respondenterna på så sätt fick vara i en välbekant miljö. För att underlätta fullständig dokumentation, genomfördes samtliga intervjuer med ljudupptagning (Denscombe 2018: 284). Efter genomförda intervjuer genomfördes transkribering av det insamlade materialet (ibid: 395). Vidare för att vederbörande deltagare

---

¹ Krami (ursprunglig benämning) är ett förstärkt samarbete mellan Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och landets kommuner i syfte att erbjuda personer med tidigare missbruk eller kriminalitet vägledning, utbildning eller arbete (Regeringskansliet 2021).

inte skulle kunna identifieras av obehöriga, uteslöts information och detaljer som var direkt kopplat till berörd intervjuperson. Samtliga namn på deltagare samt boendeorter har likaså fingerats eller uteslutits från det transkriberade materialet.

Respondenter

Pseudonym	Arbete/roll	Ålder
Emil	KRIS	20–30 år
Johan	KRIS	20–30 år
Niklas	KRIS	30–40 år
Carl	KRIS	30–40 år
Lena	Arbetsförmedlare	40–50 år
Rasmus	Arbetsförmedlare	50–60 år
Pernilla	Frivårdsinspektör	50–60 år
Magnus	Krami	50–60 år

5.4 Analysmetod

Tolkning av resultatet har genomförts utifrån ett induktivt arbetssätt vilket enligt Bryman (2018: 49) innebär att teorin genereras från resultatet. Trots att det från början fanns funderingar gällande vilka teorier som skulle kunna tänkas bidra till en förklaring av det studerade fenomenet, är det intervjupersonernas redogörelser som ligger till grund för samtliga teorier. Analysen har bearbetats utifrån arbetssättet “excerpt commentary units” (Emerson et al. 1995/2011). Efter transkribering av allt material identifierades centrala teman för att därefter kategorisera dessa i underrubriker för att slutligen exemplifiera dessa med citat. Arbetssättet kan anses vara fördelaktigt eftersom det gav läsaren en chans att göra sin egna bedömning av materialet.

För att redogöra de mönster som identifierats i det insamlade materialet har data analyserats genom analytisk parentessättning (Gubrium & Holstein 1997: 118 - 119). Metoden är ett arbetssätt där forskaren analyserar olika delar av materialet genom att tillfälligt sätta delar av det i parentes. Analytisk parentessättning beskriver ett sätt att gå fram och tillbaka i intervjupersonernas narrativ för att hitta gemensamma mönster (ibid: 114, 119). Något som bör tas i beaktning gällande val av analytisk metod, är att forskaren kan tendera att tolka insamlad empiri på ett sätt som kan tendera att ensidigt bekräfta forskarens hypoteser (Johansson 2005: 189). Detta beskriver en processororienterad berättelseforskning som talar om att det kan finnas en risk med att annan, relevant information och detaljer inte uppmärksammas i interaktion mellan berättare och lyssnare (ibid).

5.3 Etiska överväganden och möjlig intervjuareffekt

Innan datainsamlingen påbörjades skickades ett samtyckesformulär ut till samtliga intervjupersoner (se bilaga 4). Samtliga respondenter blev informerade genom vad Dalen (2011: 25–27) beskriver som informerat samtycke där redogörelse av studiens syfte, respondenternas rättigheter samt hur de svarandes berättelser kommer att hanteras gällande konfidentialitet, bör vara inkluderat. För att utomstående ej skulle kunna identifiera intervjupersonerna, raderades materialet från ljudupptagningen omgående efter genomförd transkribering. Enligt Denscombe (2018: 280) är det viktigt att intervjuaren försöker att undvika att denne låter personliga värderingar avspeglas i varken intervjuguide eller under själva intervjun. Eftersom studien berör känslig information samt att några av respondenterna haft ett kriminellt förflutet var därför detta något som beaktades.

Samtliga intervjuer genomfördes i ett fysiskt möte mellan intervjuare och intervjuperson. Något som togs i beaktning är att människor kan tendera att ge olika svar beroende på vem intervjuaren är (Denscombe 2018: 277). Faktorer som intervjuarens ålder, kön eller etniska ursprung kan påverka hur intervjupersonen formulerar sig eller hur väl denne talar sanning. När det kommer till personliga eller känsliga frågor kan intervjupersonen bli besvrad av dessa faktorer som leder till att hen känner sig generad eller förargad. I och med detta kan forskaren tendera att försöka kringgå den besvrade stämningen genom att omformulera sina frågor för att intervjupersonen inte skall uppleva situationen som obehaglig (ibid).

Utöver en förberedd intervjuguide gavs intervjupersonen utrymme att tala i egen takt där det lämnades rum för tystnad och eftertanke. Eftersom att en del av intervjuerna berörde olika livsöden och känslig information lades det stor vikt vid att ge intervjupersonen utrymme till att berätta men också tid till att samla kraft till att våga berätta om sina upplevelser (Denscombe 2018:279).

6. Resultat med tillhörande analys

6.1 Sanktioner

Utifrån Emils och Johans från KRIS skildringar går det att identifiera att de båda utsatts för informella sanktioner på arbetsplatsen. Skildringarna talar om hur informella sanktioner har vidtagits både vid anställningstillfället samt under påbörjad tjänst. Emil beskriver hur han vid sitt jobbsökande möttes av viss ryktesspridning som orsakade skepsis hos den potentiella arbetsgivaren. När Emil fick frågan om han känt sig begränsad i sitt arbetssökande på grund av sitt kriminella förflutna svarade han följande:

./.../ Dom var.. var väldigt skeptiska över.. mot det i början faktiskt. Bara för att .. under tiden min bror jobbat där... asså han, han har inte smutsat ner mig men han har pratat oroligt om mig. Och .. höra det till en kille.. aa någon som ska anställa mig och veta vad jag har gjort eller inte gjort. Det e ju.. Men e det tog sin tid innan han ee satt ner sin gard och insåg att jag e, han behöver mig säger han.

Emils upplevelse går i linje med Elias och Scotsons (1965/2010) teori (se avsnitt 3.1.2) om hur en befintlig grupp stärker sin egna position genom att tillskriva den andra gruppen sämre egenskaper. Ryktesspridningen kan vara en bidragande faktor till att Emils chans till anställning blev trevande. När Rasmus på Arbetsförmedlingen fick frågan gällande vilken form av sanktion som han tror är vanligt förekommande på arbetsplatsen svarade han följande:

Det e väl nog mest skitsnack asså jag tror det.. och att man går in till arbetsgivaren och säger att jag kan inte jobba med honom, med den personen. Det är nog mest det där det kanske skapar oro i arbetslaget.

Ovanstående skildring visar att det är kollegorna på arbetsplatsen som skapar en sanktion i form av ryktesspridning som ett medel för att stöta bort någon som anses vara avvikande.

I intervju med Lena på Arbetsförmedlingen beskriver hon också ryktesspridning som vanligt förekommande på en arbetsplats och hur en stads geografiska storlek kan ha en påverkan på hur omfattande ryktesspridningen blir. Likt Elias och Scotsons (ibid) teori (se avsnitt 3.1.2) om ryktesspridning beskriver Lena hur en grupps skvaller kan verka missgynnande för den enskilde individen:

/.../ man riskerar ju alltid att framförallt på små orter såhär men det kan ju hända i större städer också att säger man ingenting så är där alltid någon som känner någon som råkar se någon och så snackas det och sen kommer det fram till arbetsgivare på fel sätt och då går det åt helskotta om /.../.

Vidare berättar Lena om en situation som uppstod som ett resultat av att hennes klient blivit utsatt för skvaller:

/.../ där e någon som känner någon som vet den och vad han har gjort eller så ehm åå då ja då kan det ju bli liv i luckan jag har haft nån kille som har fått sluta på någon arbetsplats för att dom fick reda på vad han var dömd för och för att dom anställda hade problem med det, inte arbetsgivaren men dom anställda hade problem med det /.../.

I ett annat skede av intervjun med Rasmus redogör han för hur oro sinsemellan kollegor på arbetsplatsen lätt kan uppstå:

/.../ där kan du ha en överenskommelse med arbetsgivaren men i och med att vi har ett sånt informativt samhälle med internet och alltihopa så är det bara att googla ett namn i princip så hittar du ju domar på lex.. och då.. letar man upp där så står det ju vilka domar det är.

Problematiken med lättillgänglig information på internet nämner även Lena i en diskussion gällande de eventuella hinder som de arbetssökande kan mötas av. I linje med Elias och Scotsons (1965/2010 se avsnitt 3.1.2) teori om skvaller beskriver detta en nutida, mer modern form av ryktesspridning. Lena berättar följande:

Men det e ju inte bara belastningsregistret som ligger dom i fatet. Där är ju Ratsit också och andra sånna sidor som ställer till det för dom. Många klienter e ju jätteoroliga för att folk ska googla på deras namn ehm både arbetsgivare och anställda och få reda på en massa saker som ibland stämmer det ju men oftast e det ju väldigt mycket ee spekulationer å ee rykte å annat som står på dom här sidorna /.../

Vidare beskriver Lena en oro hos den arbetssökande angående lättillgänglig informationsinhämtning: “/.../ men om någon sätter sig och googlar eller någonting annat så e man ju helt, då får dom ju information helt omotsagt liksom så det de upplever jag nästan många oroar sig för mer”. Även Magnus på Krami beskriver att ryktesspridning ofta kan förekomma, vilket senare kan leda till diverse sanktioner. På frågan gällande hur Magnus upplever att före detta kriminella blir bemötta på arbetsplatsen, svarade han:

På dom flesta bra, asså för då har dom ändå nånstans, och det har hänt dom har varit ärliga och sagt till arbetsgivaren att såhär är de. Sen har det gått någon vecka sen har nån av dom andra anställda sprungit att “oo vet du det att han är knarkare och så” och arbetsgivaren säger amen det vet jag men så faller det /.../.

Utifrån ovan beskrivna upplevelser och tankar kan det antas att effekten av ryktesspridning kan verka omfattande. Angående frågan om respondenten har upplevt hinder på sin arbetsplats eller under anställning beskriver Johan hur han upplevt ryktesspridning på arbetsplatsen vilket resulterade i särbehandling. Oavsett syftet med ryktesspridningen resulterade detta i en sanktion för Johan. Angående frågan om Johan upplevt eventuella hinder på arbetsplatsen svarade han följande:

Jao då när jag jobbade på det här jobbet med xxxx så ee kom det upp till ytan för dom anställda att jag ee hade suttit i fängelse, att jag ee ja.. det blev problematik. Jag blev flyttad till en annan avdelning där man jobba själv för att kollegorna inte kände sig trygga helt plötsligt med och jobba med mig /.../.

Informella sanktioner i form av skvaller kan ha en så pass stark påverkan att det leder till konsekvenser för individen. Johan berättade om hur han blev förflyttad på sin arbetsplats som ett resultat av ryktesspridning. När han fick följdfrågan om hur han upplevde denna särbehandling svarade han:

Ja asså slag i magen skulle jag säga i mina .. cheferna hade anställt mig, dom hade fått mitt belastningsregister, dom visste exakt vem dom anställde ee sen kom de på nått sätt fram till mina kollegor och då va helt plötsligt så blev jag flyttad från den avdelningen och satt och jobbade i en avdelning själv för att ja.. cheferna sa helt enkelt att dom känner sig inte trygg med dig. Ee då hade vi ändå jobbat i ett år tillsammans liksom.. så det ee.. aa.

Baier och Svensson (2018, se avsnitt 3.1.1) hävdar att rädsla för exkludering är en stark sanktion som kan vara oförutsägbar, dock väldigt omfattande. Om en norm bryts och gruppen blir

uppmärksammas om detta, kan tillrättavisa generera i en känsla av skam hos den normbrytande personen (ibid). Johans beskrivning av sina upplevelser av särbehandlingen skulle kunna förklaras som en konsekvens ur en reaktion som kan uppstå när en regel bryts.

I diskussionen med Rasmus nämner även han hur lättillgänglig information kan leda till påföljder. När Rasmus fick frågan om vilken påverkan han tror utdrag ur belastningsregistret kan ha, svarade han följande:

/.../ jag tror också egentligen att det är mer där det kommer upp i efterhand där man kanske har fått en anställning men dina kära arbetskamrater sitter åå åå ee och googlar på ditt namn och så kommer du upp då som en grej.. Det e nog faktiskt mer ofta det händer där du har startat en anställning åå sen ringer arbetsgivaren och säger du ee jag får nog säga upp han/ hon. Ee för där fanns ju markeringar. Nu har någon på jobb, nu vägrar dom jobba med honom eller henne.

Utifrån Baier och Svensson (2018, se avsnitt 3.1.1) tillrättavisas den normbrytande personen i syfte att korrigera ett beteende samt upprätthålla gruppens normer genom utövande av sanktioner. Den arbetsplats Johan beskriver exkluderade honom från den gemensamma avdelningen till en avskild avdelning där han fick arbeta enskilt. Genom att utesluta Johan från gruppen kunde cheferna vidmakthålla arbetsplatsens sociala normer. Vidare skulle chefernas tillrättavisa av Johan också kunna förklaras utifrån Baier och Svenssons (ibid) teori att de formella och informella sanktionerna ska avspegla varandra. Utifrån respondentens redogörelse går det att resonera kring om cheferna agerade retroaktivt för att tillgodose gruppens värderingar. Rasmus tankar om ryktesspridning och dess påverkan går i linje med Johans upplevelser. Han beskriver hur en gemensam missnöjdhet på arbetsplatsen kan leda till konsekvenser för en enskild medarbetare. Rasmus beskrivning om hur föreståndare kan agera för att följa den resterande gruppens åsikter, stämmer även överens med Baier och Svenssons (ibid) teori om gruppen och dess normer. Lena på Arbetsförmedlingen talar också om hur en generell missnöjdhet på arbetsplatsen kan leda till konsekvenser för den enskilde. I Lenas exempel blir klienten uppsagd på grund av att arbetsgivaren hellre verka prioritera nöjda kollegor och därmed en fungerande arbetsplats:

/.../ Ee å de e ju ja det styr man ju inte över och det gör ju inte arbetsgivaren heller, han har inte mycket att säga till där, hans intresse e ju att ha en fungerande arbetsplats så då, då e det ju dessvärre klienten som som får lämna i så fall om de blir för mycket.

6.2 Avvikare

Johans upplevelser av att ha blivit förflyttad till en enskild avdelning kan även tolkas utifrån Goffmans (1972) teori (se avsnitt 3.1.1) om stigma. Enligt Goffman (ibid) arrangerar den stigmatiserade såväl som den icke-stigmatiserade sin livsstil och levnadssätt för att undvika fysisk kontakt sinsemellan varandra. Johans känslor av händelsen går även i linje med Goffmans (ibid) tankar om att ett sådant undvikande är som mest omfattande för den stigmatiserade individen. När Emil fick frågan om han blivit erbjuden stöd efter avtjänat straff och under tiden som arbetssökande svarade han:

/.../ jag blev ju jättevälkomnad där och ee men själva grejen e ju att jag tycker jag blev illa behandlad från ee dom satt mig med folk som har funktionsnedsättning för att kunna lära mig någonting.. såhär sortera och grejer och sånt och ee jag kände att ee jag är inte här för att lära mig lägga ner en spik i en låda liksom och jag kände mig kränkt.

När omgivningen vidtar diskriminerande åtgärder mot den stigmatiserade individen kan detta enligt Goffman (ibid) dock ske oavsiktligt. Emils berättelse om kommunens handlingar behöver möjligtvis inte ha skett med avsikten att kränka Emil. Dock generade åtgärden i att Emil kände sig förminskad.

När en individ klassificeras från en socialt förväntad kategori till en annan påverkar detta enligt Goffman (1972) den resterande gruppens bedömning av denne. Vid en kategorisering utgår den redan befintliga gruppen utifrån normativa förväntningar och föreställningar om hur individen bör vara. Newburn (2017) beskriver även hur individer tillskrivs en etikett som visar att denne skiljer sig från resterande grupp. När Rasmus på Arbetsförmedlingen fick frågan om vilka hinder förutom belastningsregistret han tror förekommer vid rekrytering, svarade han: "Ja asså.. det finns ju naturligtvis en fördom.. Det e att kommer man hit och söker man upp en arbetsgivare så ee det första dom tänker på oo det här e en mördare. Asså det e lite så /.../". Den tillskrivna etiketten som "mördare" visar ett exempel på hur en etikett kan tillskrivas i syfte att utesluta individen från resterande grupp. I detta exempel hade detta kunnat tänkas vara ett hinder för den arbetssökande. Johan beskriver sina upplevelser av hur han har blivit bemött under sitt arbetssökande. Han uppger att han blivit nekad anställning på grund av sitt förflutna. Utifrån Johans redogörelse har arbetsgivare varit ärliga, dock resulterade ändå deras beslut i att Johan blev klassificerad som avvikare.

/.../ dom har varit ärliga och sagt att vi känner oss inte trygga med att du ska framföra ett fordon här åå när du har ee haft den här problematiken tidigare och sådär. Ee även om jag har kunnat lämna till exempel rena drogprover och så så har dom ändå.. det blivit ett avslagit på grund av aa..

I samtalet med Johan berättar han om en liknande situation där han blev nekad anställning på grund av sitt förflutna: “/.../ett jobb där jag lämnade in mitt papper och då såg han att jag var grov narkotikabrott och dom sa dom att nä vi känner oss inte trygga med att du ska framföra fordon här /.../”. I Johans utsagor framgår det inte om varför arbetsplatsen kände sig otrygga med att han skulle framföra ett fordon. Det kan tänkas finnas flera anledningar till Johans avslag som arbetsplatsen ansåg var befogade.

I frågan om i vilken utsträckning ett arbete eller sysselsättning har betytt för Johan, svarade han:

/.../ Det var väldigt viktigt, det har varit min fallgrop. Jag har försökt många gånger innan åå lämna mitt gamla liv bakom mig och ee fallgropen då har varit att jag bara suttit hemma och rullat tummarna och ee inte haft någonting att göra. Ehm och då har det väl blivit att man dragit sig det man kan, där man är accepterad. Eller vad man ska säga.

Johans skildring av hans försök till resocialisering beskriver hur han återigen har fallit tillbaka i gamla mönster. I linje med Collins (1992/2008) teori (se avsnitt 3.2.2) om stämpling blir Johan på grund av sitt kriminella förflutna och hans synlighet i belastningsregistret, ständigt påmind om rättsliga myndigheters närvaro. Detta kan i sin tur skapa en självförvållad och negativ kedja av destruktiva handlingar. Tendenser av destruktivt handlande går även att skönja i Carl från KRIS redogörelse:

/.../ när jag var tolv började jag med grövre kriminalitet som inbrott eh.. och när jag var femton.. började jag missbruka gatudrogerna då så att säga eeh.. och kriminaliteten blev bara grövre och grövre fler och fler inbrott började med rån.. och langning och så vidare... det är väl ah sen har det väl bara eskalerat under årens gång.

Enligt Collins (ibid) bekräftar varje process inom rättsväsendet individens kriminella identitet när denne exempelvis åtalas eller lagförs. I Carls redogörelse om sitt förflutna, kan liknande mönster skönjas.

I en diskussion gällande vilka faktorer som kan vara avgörande för en jobbanställning kan Magnus svar tänkas förklaras utifrån stämplingsteorin som beskriver hur en individ anses vara

avvikande om denne skiljer sig från resterande grupp (Newburn 2017). I följande citat verkar de yttre attributen ha en betydelse för hur gruppen väljer att tillskriva individens avvikande etikett.

IP: /.../ Sen e det väl min högst personliga åsikt e egentligen lite hur sliten du e för ser du riktigt sliten ut då e det svårare för då reagerar folk.

T: Vill du utveckla det? sliten?

IP: Ja alltså se ut, ja som du har knarkat i 20 år, asså typ A- lags mässig. Så utseendet spelar lite roll där men får man bara träffa arbetsgivaren åå så brukar det faktiskt funka /.../.

Även Pernilla från frivården redogör också för liknande tendenser gällande de yttre attributens betydelse: “/.../ när du kommer och är tatuerad i pannan och piercing i kinderna och ee chackska.. knarkskador de finns hakan den är så här va det är ju ingen som.. vill ha en /.../”. Efter att ha blivit ombedd att utveckla sitt svar, svarade Pernilla: “Tänk om du har tatueringar här [intervjuperson pekar på sin kind] och sånt och du ska jobba på åldringsvården du skrämmer ju de gamla tanterna och farbröderna eller i en affär.. det är liksom inte okej”. Utifrån Pernillas svar verkar det finnas en tydlig förutfattad bild av hur kriminella ser ut. Bryter en individ från samhällets norm om de “rätta” yttre attributen riskerar den att klassas som avvikande. Detta tyder på att det inte enbart är individens förflutna som kan begränsa dennes framtid. En människas utseende verkar vara ytterligare en faktor som kan hindra individers etablering på arbetsmarknaden. Nedanstående citat från Pernilla exemplifierar detta ytterligare:

/.../ man tittar på en människa som man ska anställa det säger ju sig själv man vill ju inte ha nån som skrämmer människor och många när ungdomarna håller på ja jo man kan väl ha lite tatueringar på armarna och sånt det är väl lite modernt och så men de här hemmagrejerna och det och när man då kanske är knarkskadad och... ärr på kroppen ja.. och kanske inte rör sig man har ju inte samma rörelsemönster som vanliga människor har och gå ut på ett företag det blir lite konstigt.. /.../.

Förutom stämplingsteorin kan ovanstående redogörelser även tänkas förklaras utifrån statistisk diskriminering som bland annat innebär att en individ bedöms utifrån de genomsnittliga egenskaperna i den tillhörande gruppen (Sattinger 1998). Som Pernilla beskriver det kan personer med alternativa utseenden bli nekade anställning på grund av yttre attribut och inte på grund av sina karaktärsdrag. Att individers personliga karaktärsdrag statistiskt försummas är också något som Sattinger (ibid) belyser. Följande citat från intervjun med Johan skulle också

kunna förklaras utifrån statistisk diskriminering, där Johan blev nekad anställning efter inlämnat utdrag ur belastningsregistret. Johan kan tänkas ha blivit bedömd utifrån sina markeringar i belastningsregistret och inte utifrån sina personliga egenskaper. När Johan fick frågan gällande sina erfarenheter av jobbsökande berättade han följande:

Aa, det har väl gått bra fram tills att dom ber om belastningsregister faktiskt, ee allting har varit klappat och klart och sen så har man lämnat det där brevet och så har man fått att nej tyvärr att det funkar inte.

Enligt lag om belastningsregistret (1998: 620) krävs det utdrag ur registret om den sökande till exempel söker arbete inom skola eller LSS-verksamhet (Polismyndigheten 2022). Det framgår inte vad för typ utav jobb som Johan har sökt och därför går det heller inte att uttala sig om ifall Johans avslag var befogat eller inte.

6.3 Vägen ut

6.3.1 Hinder

I avsnittet 3.3.1 diskuterades det hur, enligt Merton (Newburn 2017), olika samhälleliga påtryckningar kan försätta individer i en känsla av frustration vilket kan vara en faktor som kan leda till ett avvikande beteende. Sådana samhälleliga påtryckningar som beskrivs i strainteorin gäller främst de grupper som anses vara missgynnade i samhället. Utifrån Mertons teori om påtryckningar av missgynnade grupper (ibid), kan det diskuteras huruvida individer med bristande skolgång kan anses vara en sådan grupp. På grund av olika omständigheter kan individers skolnärvaro brista eller utebli. Detta är något som Carl redogör för:

/.../ jag har alltid haft lätt för skola och alltid haft bra betyg när jag väl varit där eh när jag började missbruka.. cannabis i femton års ålder så började jag skolka mer och mer för det var roligare att röka på eh... och sen har jag ju... eh... i missbruket har jag varit på anstalt eller behandlingshem så har jag pluggat lösa ämnen för att.. bygga på gymnasiekompetensen /.../.

Pernilla från frivården nämner hur klienters sjukdomsdiagnoser kan vara en bidragande faktor till bristande skolgång. I Pernillas redogörelse kan det tänkas att skolgången brister som ett resultat av en neuropsykiatrisk funktionsvariation. Pernilla berättar:

Om du tittar på de människorna som är kriminella så är det ju väldigt väldigt många som har adhd eller add eller asberger så det ingår ju i deras diagnos litegrann o har

man haft en taskig uppväxt o man inte vet hur Svensson umgås så Svensson är ju ett sånt tråkigt liv.. så är det ju inte så lätt o umgås heller /.../.

I en diskussion om vilka primära hinder som Pernilla anser att klienterna möter, beskriver hon hur missbruksproblematik kan leda till bristande skolgång:

“/.../ och många klienter man börjar ju med missbruk och sånt de flesta när man är en tretton fjorton femton år sexton kanske.. och då har du ju inte fullgått fullgjort skolan få en anställning idag och inte ens ha gymnasie är du dömd för narkotikabrott då har du inget körkort eller drogfylla och det är ju ett jätteproblem när man söker jobb en arbetsgivare vill inte ha nån som inte har gått ut gymnasiet eller har körkort det blir bara bekymmer /.../”.

Även Rasmus talar om liknande problematik:

Asså det är ju väldigt beroende på individ för väldigt många har ju ingen färdig skolutbildning bakom sig. Om man har levt som yrkeskriminell så har man egentligen redan fallit från skolan, det är redan där dom första stegen har tagits /.../.

Frustration över att tillhöra en missgynnad grupp kan föranleda individen till att begå kriminella handlingar. Denna frustration kan även tänkas leda till andra negativa känslor. Magnus på Krami berättar:

/.../ dom har ju kanske dåligt självförtroende, självkänsla ee så det e ju den biten vi jobbar mycket med. Att dom faktiskt kan för många av dom ser sig som värdelösa. Så det e ju det jag menar med motivationshöjande, asså att... annars e det egentligen inga andra hinder, ja hinder e det ju med ee har du inte ens grundskola /.../.

Förutom ovanstående nämnd problematik talar Lena på Arbetsförmedlingen om att bristande betyg även kan försvåra arbetssökandes chanser till en anställning. Gällande en fråga om vilka primära hinder som Lena anser att klienter kan möta, svarade hon:

/.../ [djupt andetag] det e nog att dom har ee.. det ja kriminaliteten är jag inte säker på att den spelar jättestor roll ee alltid och för alla typer av jobb ee det är snarare att dom har stora hål i cv:et eller att dom kanske inte har något cv alls. Dom har ingen tidigare arbetslivserfarenhet.

Som Lena beskriver verkar inte en individs kriminella förflutna vara det primära hindret, utan snarare bristen på arbetslivserfarenhet. I ovanstående citat går det att skönja liknande tendenser som Aaltonen et al. (2017) beskriver gällande de hinder som individer i belastningsregistret kan mötas av inför en eventuell anställning. Respondenterna talar bland annat om

missbruksproblematik, bristande skolgång och avsaknad av arbetslivserfarenhet som primära hinder.

6.3.2. Drivkrafter

Sampsons och Laubs (1993) teori om sociala bands betydande roll, skulle kunna förklara Carls narrativ. I sin redogörelse talar Carl om sin vilja om att kunna ge stöd samt motivera andra personer som befinner sig i en liknande situation som han själv gjorde. I en diskussion gällande vad anställningen på KRIS har betytt för Carl beskrev han följande: “sen är det även viktigt för mig att om det kommer nya killar eller tjejer hit att kunna finnas som stöd för dom och kunna hjälpa dom på deras resa till ett bättre liv”. Det sociala stödet kan ha en betydande roll för att reducera det som tidigare ansetts vara ett avvikande beteende. Magnus från Krami talar om hur relationsskapande kan vara en viktig del i en individs resocialisering:

.../ Innan pandemin hade vi fika här varannan onsdag från 4 till 6 så då fick dom, det var ju mycket för dom som hade jobb för då kunde dom komma in och det var rätt välbesökt och där kom dom som hade jobb. Och dom som var nyinskrivna, ja lär dom känna lite varandra, social, kunde få lite stöd eller tips och idéer från varandra. Så den ee framgångsfaktorn är relationsskapande och att inge hopp .../.

De mötena som Magnus beskriver går i linje med Sampsons och Laubs (ibid) tankar om hur sociala band som uppstår mellan två individer kan påverka den informella kontrollen. I samtalet med Emil berättar han om den eventuella problematik som kan uppstå i mötet med myndigheter eller andra utomstående aktörer som erbjuder stöd. Emils redogörelse tyder på att han upplever det mindre problematiskt att söka stöd och få hjälp hos andra individer med liknande erfarenheter och problematik som honom. Likt Carl och Magnus beskrivningar av relationsskapandets betydelse, kan även Emils uppfattning ha samma innebörd. Gällande frågan om vad anställningen på KRIS betyder för honom, förklarar Emil:

.../ sen ee få komma hit och bemöta folk som har samma mentalitet eller aa missbrukar me bakgrund istället för åå gå till socialnämnden och ee. Det är inte lika lätt å bolla med dom som att bolla med en kille som har samma problem.

Emils skildring kan även tolkas utifrån Goffmans (1972) teori (se avsnitt 3.2.1) om hur individer som upplever sig tillhöra en grupp som anses vara stigmatiserad, också kan innebära ett stöd för varandra.

Desistance model kan förklaras genom hur olika faktorer kan påverka individen till att lämna sitt avvikande levnadssätt (Newburn 2017). Externa faktorer som exempelvis ultimatum från närstående är något som kan tydas i både Rasmus och Magnus skildringar gällande vilka drivkrafter de anser kan ha betydelse för deras klienter.

Magnus

“/.../ Dom orkar inte ehm .. med missbruket längre och det livet. Eller så har dom hittat en tjej som inte vill fortsätta om dom inte är rena. Så ja det e väldigt olika men ofta e det det att dom orkar inte mer/.../”

Rasmus

/.../ men om vi tittar på killarna för att dom ska sluta med brottslighet (skratt) det är att dom träffar en tjej... som säger så här jag accepterar inte.. en massa skumrask jag accept.. ska vi bo här ska vi leva tillsammans accepterar jag inte att du är på anstalt två tre månader om året..

Rasmus

/.../killarna är det ofta så här att dem säger jag kan inte leva så här det är inte okej att sitta i ee i en BMW 04:00 måndagkväll de det gör man inte i ett asså... o min tjej hon diggar definitivt inte det (skratt) så jag tror att väldigt många lösningar är att dem har ett, får ett förhållande.

Rasmus:

“/.../ men om vi tittar på killarna för att dom ska sluta med brottslighet (skratt) det är att dom träffar en tjej... som säger så här jag accepterar inte.. en massa skumrask jag accept.. ska vi bo här ska vi leva tillsammans accepterar jag inte att du är på anstalt två tre månader om året.. så det är faktiskt därifrån är det väldigt mycket /.../”

Något som återkommer gällande frågan om vad det är som driver individer till att lämna kriminalitet och missbruk bakom sig, är att de inleder en relation där partnern ställer krav som denne vill leva upp till. Desistance model gällande motivation och externa faktorerers påverkan verkar därför utifrån ovan citat som en rimlig förklaringsmodell. Förutom ultimatum från närstående kan även konsekvenser i desistance model syfta till de skeenden som blivit en följd av den kriminelles levnadssätt. I nedanstående citat från intervjun med Lena på Arbetsförmedlingen, beskriver hon att en drivkraft för många mödrar kan vara att få tillbaka vårdnaden om sina barn. Att förlora vårdnaden om sina barn kan tänkas vara en sådan konsekvens som framgår i desistance model. Lena berättar följande: “/.../man måste verkligen vilja men många gånger är det det dom dom vill ifrån det livet och de vill vara självförsörjande,

tjäna vita pengar och ta hand om sina barn eller få vårdnad om sina barn.. /.../”. Att ha en legitim anledning är en annan faktor som ingår i desistance model (ibid). Den del i Lenas avsnitt där hon uttrycker följande: “de vill vara självförsörjande, tjäna vita pengar” skulle även kunna ses som en legitim anledning till att individen väljer att avbryta sitt kriminella leverne. Lena förklarar vidare: “Eee för männen är det ju bara tjäna pengar.. oftast asså att leva laglydigt o kunna ja kunna försörja sig själv”.

Något som också kan tolkas som en legitim anledning framgår i några av intervjuerna med medlemmarna från KRIS. Johan och Niklas redogörelse skildrar en önskan om att kunna utbilda sig i hopp om att senare kunna få en anställning. I frågan gällande framtidsplaner uttrycker Johan följande: “/.../ jag har planer på att plugga och så jag vill bara komma fram till vad det e jag vill plugga men ee absolut har jag”.

Även Niklas berättar om sina tankar om framtiden:

IP: Alltså nu känns det som att jag har varit här eh några år och det är liksom dags för mig att ta mig härifrån (skratt)

T: (skratt)

IP: Och ta mig vidare liksom

T: Okej

IP: Eh så min tanke är väl att jag ska börja plugga till hösten om jag kommer in eh

En annan legitim anledning i desistance model beskrivs även vara att individen blir erbjuden ett arbete eller startar ett eget företag (Newburn 2017). I nedanstående citat från intervjun med Carl, går det att skönja en önskan om ett arbete. Carl berättar följande:

/.../visa att man om jag kan sköta ett jobb eh.. och just och få det i papprena att man har ett arbete som man har skött det är något som kommer hjälpa mig i framtiden när jag ska söka något annat jobb eh... /.../

I linje med desistance model, kan ett jobberbjudande eller anställning för Carl innebära att han inte längre behöver söka pengar på ett icke konventionellt sätt.

I desistance model beskrivs, förutom legitima alternativ, även stora livsförändringar som en sådan vändpunkt. Detta är något som går att urskilja i Carls berättelse:

“/.../men även att jag vill leva eh... sista åren i mitt missbruk var väldigt destruktivt och... heroinöverdoser och sista överdosen hade jag hjärtstillestånd i fyra minuter eh /.../”.

Det går inte med säkerhet att uttala sig om vad som fick Carl att bryta med sin destruktiva tillvaro, men det kan tänkas att hans sjukdomstillstånd kan ses som ett exempel på en sådan livsförändring och därmed en avgörande vändpunkt.

6.4 Åsikter gällande belastningsregistret

Backman (Mikaelsson 2022a) diskuterar problematiken kring hur arbetsgivare kan kringgå lagen om belastningsregistret (1998: 620). Genom att arbetsgivaren ber den arbetssökande att på egen hand begära utdrag, riskerar således arbetsgivaren inte att bryta mot lagen. En vanlig konsekvens av detta är att en individ som finns med i belastningsregistret sällan väljer att ansöka om tjänster som kräver ett fläckfritt förflutet (Mikaelsson 2022a). Det kan tänkas finnas flera sätt som arbetsgivare lyckas kringgå bestämmelserna. Från intervjuerna med Lena och Magnus berättar båda om en tendens kring hur arbetsgivare begär utdrag utan någon legitim grund. På frågan vad respondenterna anser om att arbetsgivare begär utdrag svarade Lena och Magnus följande:

Lena: Jag tycker att det är skit (skratt), nä inte för alla typer av jobb ee men dessvärre så har det ju liksom blivit så att man efterfrågar ju utdrag för alla typer du, dom vill ju ha det för att man ska köra truck på ett lager liksom ee inom vård, skola och andra yrken som e ee där de krävs självklart ska man ju ha det och det bör där vara men där finns många jobb som inte e direkt kvalificerade jobb på något vis eller så där man också efterfrågar det och där tycker jag inte de e. De det stänger ute väldigt många som faktiskt hade kunnat göra, göra bra. Så de det näe jag tycker inte att alla arbetsgivare borde göra det faktiskt.

Magnus: Men sen e det ju så att arbetsgivarna är ju lite fula dom, vissa arbetsgivare vill ha det utan nån rätt att begära det egentligen för det e bara skola, ehm HVB hem ja alltså när du jobbar med människor eller pengar där du får lov, eller där du enligt lag ska göra det. Men om en arbetsgivare begär det och du säger nej ja då får du ju inte jobbet. Så det e, det e lite fult att..

När medlemmarna från KRIS fick frågan vad de anser om att arbetsgivare gör utdrag från belastningsregistret, ansåg majoriteten att de kunde förstå varför arbetsgivare vill göra det men att det bör finnas en rimlig anledning till det. Samtliga anser att det finns en skillnad på yrken och beroende på tidigare förseelser, att en del arbetsplatser därmed är mer eller mindre lämpliga. I doktrinen (lag om belastningsregister 1998: 620) utreder Pettersson et al. (SvJT 2016) i vilken

grad tidigare brottslighet tas i beaktning vid straffmätning. Undersökningen visar dessutom att brottstyp har stor betydelse vid straffmätning, medan den tid som förflutit sedan ett brott har begåtts inte är av lika stor relevans (ibid). Det kan tänkas att det även går att finna liknande tendenser i arbetslivet som i författarnas slutsatser gällande bedömning av personer med kriminell belastning. I en diskussion gällande huruvida Emil och Carl anser att belastningsregistret hindrar deras chanser till anställning uttryckte de följande:

Emil: /.../ För om personer har ee villig för förändring och märker att han inte gjort någonting på 2 eller 3 år då tycker jag att personen är mer värd att försöka istället för att bara bli sparkad ur rumpan hela vägen.

Carl: Och det kanske är två år sedan jag begick ett brott och har gjort en jättestor förändring och jag har jobbat jättemycket med mig själv blivit en annan människa sen dess och ändå liksom inte får en chans eh det tycker jag är fel

I Emils och Carls redogörelser yttrar de båda en förståelse för arbetsgivarnas inställning till att anställa före detta kriminella. Trots att de förstår arbetsgivarna uttrycker de ändå en uppgivenhet över att inte få en möjlighet till en andra chans.

7. Diskussion

Med inspiration från en artikelserie i Sydsvenskan (Mikalesson 2022a) växte intresset för att undersöka arbetsgivares inställning till att anställa före detta kriminella. Det som Backman (ibid) beskriver som en juridisk gråzon ledde till en diskussion gällande före detta kriminellas möjligheter till att kunna resocialiseras vilket utifrån Batastini et al. (2014) kan vara svårt utan en anställning. Vikten av ett arbete är något som inte bara Batastini et al. (ibid) diskuterar, utan även Doleac och Hansen (2020). Enligt Doleac och Hansen (ibid) kan arbete och en anställning hindra före detta kriminella från att återfalla i brott. De faktorer som begränsar före detta kriminella till att få en anställning kan bero på avsaknad av utbildning och arbetslivserfarenhet. Aaltonen et al. (2017) tar också upp faktorer som kan verka hämmande för individen såsom beroendeproblematik, ohälsa och sociala problem. Utifrån tidigare forskning väcktes tankar kring vilka hinder som före detta kriminella möts av när de skall söka arbete. Även frågan gällande huruvida belastningsregistret begränsar individerna eller inte var något som också diskuterades.

7.1 Sammanfattning av resultat

Något som går att skönja ur resultatet är att medlemmarna från KRIS någon gång blivit utsatta för olika former av sanktioner. En sanktion som uppfattas som vanligt förekommande är ryktesspridning som sedan lett till ytterligare sanktioner i form av exempelvis omplacering eller uppsägning. Detta är också något som Lena och Rasmus på Arbetsförmedlingen talar om i sina redogörelser. Ryktesspridning som leder till ytterligare sanktioner, kan tänkas fungera som ett effektivt verktyg för att upprätthålla arbetsplatsens normer och regler. Rasmus och Lena talar även om hur ryktesspridning har förvärrats genom digitaliseringen. De beskriver hur internet gör det lättillgängligt för allmänheten att på egen hand få information om exempelvis kollegors förflutna.

Utifrån samtliga intervjuer går det att tyda att det råder en stigmatisering av före detta kriminella som söker arbete. Det vittnas om att arbetsgivare kan ha en förutfattad bild av hur en kriminell person är och hur den ser ut. Ett kriminellt förflutet verkar därför inte vara det enda som begränsar individen. En individs utseende kan också vara en faktor som bidrar till stigmatisering då denne utifrån sina yttre attribut stämplas som avvikare. Detta kan vara en orsak till statistisk diskriminering då en individ bedöms utifrån de mest förekommande egenskaperna i den tillhörande gruppen. Även markeringar i belastningsregistret kan försätta individen i ett stigma eftersom den vid begäran av utdrag ur belastningsregistret kan bli påmind om sitt kriminella förflutna.

Gällande frågor som berör vad det är som hindrar före detta kriminella till att få en anställning, beskriver respondenterna diverse bekymmer som kan ligga till grund för detta. Exempelvis bristande eller utebliven skolgång, sjukdomsdiagnoser, beroendeproblematik samt avsaknad av arbetslivserfarenhet beskrivs som primära hinder. Trots dessa hinder går det att ana att det finns starka drivkrafter som motiverar individerna. Något som verkar ha stor betydelse är sociala band och hur relationer kan påverka den informella kontrollen. Externa faktorer som exempelvis ultimatum från närstående eller viljan att bli bra för någon annan är likaså något som kan urskiljas ur respondenternas skildringar. En annan drivkraft som i desistance model beskrivs som en legitim anledning till att lämna kriminaliteten bakom sig, är att individen blir erbjuden en anställning. Samtliga medlemmar från KRIS nämner exempelvis hur de har en önskan om att utbilda sig för att sedan få ett arbete.

Angående frågan om vad respondenterna anser om att arbetsgivare gör utdrag ur belastningsregistret, råder det en generell förståelse för det men att det bör finnas legitima anledningar till det. Medlemmarna från KRIS anser att det finns en skillnad på yrken och att en del arbetsplatser är mer lämpliga än andra för före detta kriminella att arbeta på. Trots förståelse för att utdrag är nödvändigt, visar de ändå en hopplöshet över att inte få en andra chans. Även Lena på Arbetsförmedlingen och Magnus på Krami menar att arbetsgivare har en tendens att begära utdrag utan någon legitim grund.

7.2 Vidare diskussion

Studiens hypotes var att det fanns, förutom belastningsregistret, ytterligare hinder som kan begränsa före detta kriminella i arbetslivet. Det fanns också en tanke om att det råder en generell misstänksamhet inför att anställa någon med ett kriminellt förflutet. Det kan diskuteras huruvida belastningsregister med dess markeringar bidrar till ytterligare stigmatisering av före detta kriminella som söker arbete. Utifrån Collins (1992/2008) teori (se avsnitt 3.2.2) om rättsväsendets ständiga närvaro, kan belastningsregistret tänkas vara en sådan påminnelse. Trots att det finns en chans till anställning på arbetsplatser som inte kräver utdrag, visar resultatet på att belastningsregistret ändå kan innebära ett hinder för en individ med kriminellt förflutet. Vidare påminner Batastinis et al. (2014) forskning (se avsnitt 4.3) om Collins teori gällande stämpling. Enligt Batastini et al. (ibid) kan en individs brottsregister orsaka ett långsiktigt stigma då ett kriminellt förflutet kan orsaka problem för en framgångsrik resocialisering. Studiens resultat överensstämmer således med såväl Collins (1992/2008) som Batastinis et al. (2014) forskning.

Respondenternas uppfattning om arbetsgivarens agerande efter att ha tagit del av en dennes belastningsregister, är generellt negativ. Resultatet visar att respondenterna från KRIS har blivit särbehandlade av såväl sina arbetsgivare som kollegor. En del arbetsgivare har omgående nekat respondenternas ansökan efter att ha tagit del av deras belastningsregister, medan andra har haft vetskap om det men agerat först efter att kollegorna visat en upplevd oro. Det kan tänkas att utdrag ur belastningsregistret bidrar till diskrimineringen av före detta kriminella när de söker arbete. Belastningsregistret utgör ett underlag för arbetsgivaren som erhålls information om en persons kriminella bakgrund. En diskussion är av intresse huruvida det hade gynnat individen att utesluta den här typen av information eller inte. Utifrån kampanjen "Ban the Box" (se avsnitt 2.2) finns det dock risk att statistisk diskriminering ökar om förväntad information i en

arbetsansökan uteblir. Det kan tänkas att liknande konsekvenser, likt kampanjen ”Ban the Box” kan ske om en skulle välja att utesluta information om en individs markeringar, då dessa ”luckor” av exempelvis arbetslivserfarenhet kan väcka skepsis.

I linje med Baier och Svensson (2018) teori om informella sanktioner (se avsnitt 3.1.1), kan det tänkas att arbetsgivaren förväntas följa de sociala normerna som finns på en arbetsplats. Är detta något som inte följs, riskerar arbetsgivaren att förlora sin legitimitet och därav mister denne sin trovärdighet. Likt Petterssons et al. (SvJT 2016) beskrivning av hur en individs belastningsregister i ett brottmål kan påverka domens utfall, kan det tänkas att belastningsregister påverkar individens trovärdighet på en arbetsplats. För att allmänheten ska ha samma värderingar som beskrivs i lagen, bör enligt Baier och Svensson (2018) de formella och informella sanktionerna stämma överens med varandra. Liknande struktur kan också tänkas styra på en arbetsplats. Agerar inte en arbetsgivare som den förväntas göra, kan denne riskera att förlora sin trovärdighet. Detta likt i hur en domstol förväntas agera i en rättsstat.

I flera av intervjuerna verkar det vara medarbetarnas oro som legat till grund för arbetsgivarnas agerande. Utifrån detta kan det tänkas att problematiken inte uppstår hos arbetsgivaren, utan bland medarbetarna. Är det möjligtvis de sociala normerna som är orsaken till nämnd problematik och som ligger till grund för hur arbetsgivarna agerar? Den förutfattade bilden av hur en kriminell individ är och ser ut, verkar vara tillräcklig för att avvisa denne. Detta resultat överensstämmer med Sugies et al. (2020) studie där slutsatsen tyder på att arbetsgivare har en tendens att agera utifrån medarbetarnas förväntningar. För vidare diskussion kan det diskuteras huruvida arbetsplatser bör bortse från rådande sociala normer och istället se till en individs kompetens. Återigen framgår det inte i intervjuerna huruvida respondenterna varit aktuella för arbetet eller inte men utifrån insamlat material verkar de sociala normerna ha inflytande på arbetsgivarens beslut.

Utifrån första antagandet att belastningsregistret utgör det största hindret för en individ med ett kriminellt förflutet, visar resultatet att det finns andra faktorer som begränsar individen i större utsträckning. I respondenternas berättelser går det likt Aaltonens et al. (2017) forskning, att urskilja personliga hinder som exempelvis beroendeproblematik och ohälsa, som respondenterna först och främst måste bli friska ifrån. Således är vägen till arbete betydligt mer komplex än vad som inledningsvis förutsågs. En annan oförutsedd faktor är det faktum att skvaller och ryktesspridning verkar utgöra ett större hinder än belastningsregistret. Oavsett om

den beskrivna ryktesspridningen har skett med avsikt eller inte, visar ändå resultatet att det har lett till negativa konsekvenser för medlemmarna från KRIS. Denna problematik verkar ha förvärrats i och med digitaliseringen. Skvallret som tidigare var centrerat på arbetsplatsen kan i och med dagens informationssamhälle spridas på diverse internetforum där informationen blir tillgänglig även för utomstående. Till synes är det inte bara belastningsregistret som är bestående, utan även det skvaller som sprids på diverse sociala medier. Utifrån detta går det att diskutera hur lättillgänglig viss information bör vara. Även om allmänheten har rätt till att få tillgång till viss information, kan det verka hämmande för den enskilde individen. En bidragande faktor till resocialisering kan vara att inte ständigt behöva bli påmind om sitt kriminella förflutna.

7.3 Kritik och slutsatser

Baier och Svenssons (2018) teori (se avsnitt 3.1.1) om informella sanktioner har bidragit till en förståelse för gruppnormers betydelse. I majoriteten av intervjuerna framgår det hur arbetsplatser upprätthåller normer och regler med informella sanktioner som verktyg för detta. En vanligt förekommande informell sanktion är ryktesspridning, något som Elias och Scotson (1965/2010, se avsnitt 3.1.2) beskriver i sin forskning. Trots att Elias och Scotson teori kan verka föråldrad, anses deras iakttagelser om makt och utanförskap vara relevant än idag. Tillsammans har dessa författarna med dess teorier bringat förståelse för intervjupersonernas utsagor om konflikter och utanförskap på arbetsplatsen. Det var föga förvånande att Goffmans (1972) teori om stigmatisering (se avsnitt 3.2.1) skulle bidra med en förståelse till respondenternas utsagor gällande hur de blev behandlade utifrån normativa förväntningar. Under ett senare skede av arbetet tillkom desistance model (se avsnitt 3.3.2) som underlag för att förstå varför lagöverträdare upphör med sitt kriminella levnadssätt. Gällande respondenternas utsagor om att vilja leva laglydigt, bidrog denna modell till en bättre förståelse än väntat.

Eftersom undersökningen baseras på åtta intervjuer är det inte möjligt att generalisera de fenomen som framträtt i resultatet. Dock bekräftar ändå resultatet tidigare forskning och anses därmed vara ett relevant ämne som kan ligga till grund för vidare resonemang. För framtida forskning hade ett större urval varit att föredra. Eftersom det har varit ett subjektivt urval av respondenter kan både frågeformulär samt interaktion mellan forskare och respondent, haft en tendens att blivit format utifrån valt ämne och dess syfte. Dock har det subjektiva urvalet

genererat detaljerad information och ett brett perspektiv, då intervjupersonerna representerat såväl myndigheter som före detta kriminella.

Syftet med undersökningen var att belysa den eventuella problematiken som före detta kriminella kan tänkas mötas av under deras etablering på arbetsmarknaden. De frågeställningar som studien utgick ifrån var vilka olika hinder som före detta kriminella kan möta när de söker en anställning samt hur stor begränsning belastningsregistret utgör. Resultatet visar att det finns fler hinder än bara belastningsregistret. Detta kan vara hinder i form av ryktesspridning och samhällseliga normer samt neuropsykiatriska sjukdomsdiagnoser och beroendeproblematik. Vidare visade resultatet att ryktesspridning kan verka som en stark sanktion på arbetsplatsen. Detta resultat anses vara mest överraskande, då hypotesen inledningsvis utgick från tanken om belastningsregistret som det största hindret. Eftersom den upplevda ryktesspridningen ledde till bland annat omplacering och uppsägning var detta en sanktion där konsekvensen för den berörda blev omfattande. Detta var ett överraskande resultat som också kan vara av intresse att studera vidare. Det går inte med säkerhet att dra slutsatser om hur före detta kriminella generellt blir bemötta på en arbetsplats, men utifrån majoriteten av intervjuerna verkar ryktesspridning vara ett vanligt förekommande hinder. Vidare visar resultatet att belastningsregistret utgör ett hinder, däremot inte till så stor del som förväntat. Under samtliga intervjuer kom ofta andra hinder på tal och som ansågs vara minst lika problematiska. Vetskapen om vilka begränsningar som belastningsregistret kan utgöra, var dock alltid ständigt närvarande.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det finns ett flertal hinder som kan begränsa före detta lagöverträdare som söker arbete. Detta är problematiskt eftersom en anställning är en lämplig väg till att resocialiseras i samhället och för att "bryta den onda cirkeln". Resultatet visar främst att ryktesspridning och informella sanktioner försvårar etableringen på arbetsmarknaden. Det kan ifrågasättas hur resocialisering kan vara fullt möjlig om före detta lagöverträdare begränsas av omgivningens förutfattade meningar och sanktioner. Är det möjligtvis samhällets normer och attityder gentemot före detta kriminella som bör problematiseras och vidare belysas?

Referenser

Aaltonen, Mikko., Skardhamar, Torbjörn., Nilsson, Anders., Andersen, Lars. H., Bäckman, Olof., Estrada, Felipe & Danielsson, Petri (2017). Comparing Employment Trajectories before and after First Imprisonment in Four Nordic Countries. *British Journal of Criminology*, 57 (4), ss. 828- 847. ISSN: 0007-0955

Andersson, Robert & Nilsson, Roddy (2017). *Svensk kriminalpolitik*. 2 uppl. Stockholm: Liber AB

Baier, Matthias & Svensson, Måns (2018). *Om normer*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur

Batastini, Ashley B., Bolanos, Angelea D. & Morgan, Robert D (2014). Attitudes toward hiring applicants with mental illness and criminal justice involvement: The impact of education and experience. *International Journal of Law and Psychiatry*, 37 (5), ss. 524- 533. ISSN: 0160-2527

Bryman, Alan (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. tredje upplagan Stockholm: Liber

Collins, Randall (1992/2008). *Den sociologiska blicken: att se bortom det uppenbara*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Dalen, Monica (2011). *Intervju som metod*. 2 uppl. Malmö: Gleerups utbildning AB

Denscombe, Martyn (2018). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 4 uppl. Lund: Studentlitteratur

Doleac, Jennifer L. & Hansen, Benjamin (2020). The unintended consequences of “ban the box”: Statistical discrimination and employment outcomes when criminal histories are hidden. *Journal of Labour Economics*, 38 (2), ss. 321- 374. DOI: 10.1086/705880

Elias, Norbert & Scotson, John L. (1965/2010). *Etablerade och outsiders*. 2. utök. och rev. uppl. Lund: Arkiv

Emerson, Robert. M., Fretz, Rachel. I. & Shaw, Linda. L (1995/2011). *Writing ethnographic fieldnotes*. 2. ed. Chicago: University of Chicago Press

Goffman, Erving (1972). *Stigma: den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts förlag

Gubrium, Jaber F. & Holstein, James A (1997). *The new language of qualitative method*. New York, N.Y.: Oxford University Press

Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur

Kriminalvården (u.å). *Samverkan och Samarbete*. <https://www.kriminalvarden.se/om-kriminalvarden/samverkan-och-samarbete/> [2022-05-09]

Mikaelsson, Cornelia (2022a). “Det har blivit svårare för ex-kriminella”. *Sydsvenskan*, 2 januari. <https://www.sydsvenskan.se/2022-01-02/forskare-det-har-blivit-svarare-for-ex-kriminella-att-fa-jobb>

Mikaelsson, Cornelia (2022b). “Ahmed blev nekad anställning- på grund av kriminellt förflutet”. *Sydsvenskan*, 2 jan. <https://www.sydsvenskan.se/2022-01-02/ahmed-blev-nekad-anstallning--pa-grund-av-kriminellt-forflutet>

Newburn, Tim (2017). *Criminology*. Third edition London: Routledge

Pettersson, My., Dahlman, Christian & Sarwar, Farhan., Att bedöma personer med kriminell belastning, SvJT 2016, ss. 15–37.

Polismyndigheten (2022). *Belastningsregistret - begär utdrag* <https://polisen.se/tjanster-tillstand/belastningsregistret/> [2022-04-11]

Regeringskansliet (2021). *Stärkt samarbete mellan Arbetsförmedlingen och Kriminalvården*. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2021/12/starkt-samarbete-mellan-arbetsformedlingen-och-kriminalvarden/> [2022-04-26].

Sampson, Robert J. & Laub, John H. (1993). *Crime in the making: pathways and turning points through life*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press

Sattinger, Michael (1998). Statistical Discrimination with Employment Criteria. *International Economic Review*, 39 (1), ss. 205–237. DOI: 10,2307/2 527 238

SFS 1998:620. *Lag om belastningsregister*. Stockholm: Justitiedepartementet L4

Sugie, Naomi F., Zatz, Noa D. & Dallas, Augustine (2020). Employer aversion to criminal records: An experimental study of mechanisms*. *Criminology*, 58 (1), ss. 5–34. ISSN: 0011–1384

Bilagor

Bilaga 1

Intervjuguide

Inledande information

Kort vilka vi är och vad vi studerar. Information om den intervjuades rättigheter och våra skyldigheter som forskare gällande bland annat konfidentialitet och att den intervjuade närsomhelst har möjlighet att avbryta intervjun. Få godkännande av respondenten att spela in intervjun.

Bakgrund om respondenten:

Kan du börja med att berätta om dig själv?

- Sysselsättning idag?
- Familj?
- Intressen?

- Berätta vad du gör just nu?

Utifrån vad respondenten svarar:

- Hur länge har du varit arbetslös och/eller arbetssökande?
- Hur länge har du arbetat på denna arbetsplatsen/ vad är ditt drömyrke?
- Vad betyder din nuvarande anställning för dig/vad skulle en anställning betyda för dig?
- Går/gick du på många arbetsintervjuer?

- Efter din frigivning, när började du att söka arbete?

Utifrån vad respondenten svarar:

- Var det viktigt/kändes det viktigt?
- Hur upplevde/upplever du bemötandet under ditt arbetssökande?
- Upplever du att det finns några hinder i samband med ditt arbetssökande? Påverkande faktorer? (utbildning, arbetslivserfarenhet/ andra krav från arbetsplatsen).
- När började du att söka arbete? - Varför?
- Upplevde/upplever du något stöd från din omgivning?
(arbetsförmedlingen/kriminalvården/nära anhörig/ KRIS).

- Har din nuvarande arbetsgivare gjort ett utdrag från belastningsregistret?

Utifrån vad respondenten svarar:

- Egna tankar och funderingar kring detta?
- Har du upplevt detta som ett hinder?
- Vad anser du om att arbetsgivare efterfrågar detta/ gör utdrag från belastningsregistret?
- Hur ser dina tankar ut inför framtiden?
- Lärdomar?
- **Finns det något du vill framföra som du tycker att vi bör ta med?**

Intervjuguide

Inledande information

Kort vilka vi är och vad vi studerar. Information om den intervjuades rättigheter och våra skyldigheter som forskare gällande bland annat konfidentialitet och att den intervjuade närsomhelst har möjlighet att avbryta intervjun. Få godkännande av respondenten att spela in intervjun.

Bakgrund om respondenten:

- Kan du börja med att berätta om dig själv?
- Arbetstitel?
- Arbetsuppgifter.
- Antal år på denna arbetsplats?

Hur fungerar rekryteringen av de arbetssökande?

- Utbildning?
- Bakgrundskontroll?
- Kvalifikationer?
- Hur stor andel av de sökande har någon form av ett kriminellt förflutet? - Om så är fallet, hur går jobbmatchning till?
- Genomför Arbetsförmedlingen själva utdrag ur belastningsregistret?
- Förutom ett kriminellt förflutet, vilka andra hinder anser du att det finns för individer med en kriminell bakgrund? (utbildning/ jobberfarenhet)

Hur upplever du arbetsgivares inställning till att anställa före detta kriminella?

Utifrån vad respondenten svarar:

- Positivt/negativt.
- Finns det någon speciell problematik?
- Upplever du att arbetsgivare skiljer på olika former av brott?
- Hur ofta blir arbetssökande nekade till anställning på grund av deras förflutna?
  - Konsekvenser av detta?
  - Hur reagerar de arbetssökande?

Vad anser du om att arbetsgivare efterfrågar om utdrag från belastningsregistret?

- Finns det tillfällen då du anser att det inte är befogat att göra utdrag från belastningsregistret?
- Vilken problematik anser du kan finnas med att arbetsgivare begär utdrag?
- Finns det några yrkesgrupper som du anser inte bör kräva utdrag från belastningsregistret?
- Vilka andra eventuella hinder finns för de arbetssökande?
- Upplever du att före detta kriminella ofta blir diskriminerade av arbetsgivare? - Om ja, finns det tillfällen som du anser att det inte är befogat?

Har du några egna tankar om förändringar?

- Finns det något som du vill framföra som du önskar vi ska ta med?
- Alternativ istället för belastningsregister?
- Lagstöd eller inte?

Inledande information

Kort vilka vi är och vad vi studerar. Information om den intervjuades rättigheter och våra skyldigheter som forskare gällande bland annat konfidentialitet och att den intervjuade närsomhelst har möjlighet att avbryta intervjun. Få godkännande av respondenten att spela in intervjun.

Bakgrund om respondenten:

- Kan du börja med att berätta om dig själv?
- Arbetstitel?
- Arbetsuppgifter.
- Antal år på denna arbetsplats?

Hur upplever du klientens inställning till att söka arbete efter frigivning?

Utifrån vad respondenten svarar:

- Vilka hinder upplever du att klienterna stöter på/känner?
- Finns det någon speciell problematik?
- Vad tror du att en anställning innebär för dina klienter?
- Hur upplever du klienternas erfarenheter av arbetssökande/ arbetsintervjuer?

Hur fungerar rekryteringen av de arbetssökande?

- Utbildning?
- Bakgrundskontroll?
- Kvalifikationer?
- Hur går jobbmatchning till?
- Förutom ett kriminellt förflutet, vilka andra hinder anser du att det finns för individer med en kriminell bakgrund (utbildning/ jobberfarenhet)?

Vad anser du om att arbetsgivare efterfrågar om utdrag från belastningsregistret?

- Finns det tillfällen då du anser att det inte är befogat att göra utdrag från belastningsregistret?
- Vilken problematik anser du kan finnas med att arbetsgivare begär utdrag?
- Finns det några yrkesgrupper som du anser inte bör kräva utdrag från belastningsregistret (utöver till exempel vård och skola)?
- Upplever du att före detta kriminella ofta blir diskriminerade av arbetsgivare alternativt på arbetsplatsen?

Har du några egna tankar om förändringar eller andra behov gällande före detta kriminellas jobsökande?

- Finns det något som du vill framföra som du önskar vi ska ta med?
- Alternativ istället för belastningsregister?

Angående deltagande i intervju (datum)

Vi heter Ellen Christensen och Tilda Polits. Vi går nu vårt tredje år och sista termin på kriminologiprogrammet vid Lunds Universitet. Just nu skriver vi vår kandidatuppsats med syfte att undersöka den eventuella problematiken kring hur före detta kriminella blir nekade anställning. Frågorna i kommande intervju berör egna tankar och reflektioner gällande erfarenheter kring detta. Det material som vi samlar in från intervjuerna kommer att användas i vår kandidatuppsats som vi skriver i samråd med Lunds universitet.

Inför intervjun vill vi att du ska känna dig trygg med att alla uppgifter som du uppger, kommer att behandlas konfidentiellt. Vi kommer med andra ord i vår uppsats inte använda varken ditt namn eller namn på stad eller andra uppgifter som kan tänkas knyta an till dig. Innan påbörjad intervju vill vi också lyfta att ditt medverkande är helt frivilligt och att du när som helst har rätten att avstå från ditt deltagande. Den eventuella ljudinspelningen kommer enbart vi ha tillgång till och efter inlämnad uppsats kommer denna ljudfil att raderas.

För andra frågor eller synpunkter är du varmt välkommen att kontakta oss via mail:

christensenellen@hotmail.com

tilda.polits@gmail.com

Väl mött,

Hälsningar

Ellen Christensen & Tilda Polits